

L'espai comunicatiu en català: del món local al món global

JOSEP GIFREU

Universitat Pompeu Fabra / Institut d'Estudis Catalans

*Presentació*¹

És un gran honor per a mi tenir l'oportunitat d'aquesta tribuna per reflexionar en veu alta, davant d'una audiència tan qualificada i amb tan alt grau de complicitat, sobre l'estat actual d'un espai de comunicació singular, el propi d'una llengua i cultura que en tots els fòrums del món s'etiqueta com *l'espai del català*. Ben plantats al mig de la segona dècada del s. XXI, confesso per endavant una convicció: o bé aconseguim (plegats) de situar en el mapa general de l'era digital un espai cultural de creació i de comunicació en català que pugui aspirar a ser conegut i reconegut com *l'espai del català*, o bé serem bandejats (plegats) de la història cultural en cosa de pocs anys.

Em fa il·lusió de ser invitat a la Universitat d'Alacant perquè, a part de trobar-hi alguns col·legues i amics de fa anys, la veig com una universitat de frontera, especialment motivada per abordar els grans problemes de les fronteres —culturals, lingüístiques, polítiques— que ens planteja el món actual. Em sembla una universitat especialment ocupada i preocupada, des del punt de vista de la llengua i la cultura, en l'estudi i la reflexió sobre els candents problemes de contacte i de conflicte entre llengües, i especialment entre la llengua catalana i l'espanyola. Sé que ha estat pionera en algunes línies de treball, en aquest sentit, com va ser, per exemple, la creació d'InterNOSTRUM, el primer traductor automàtic castellà-català.

El meu interès per participar en aquesta jornada és la vigència i actualitat de la problemàtica que s'hi vol abordar, amb dues taules rodones amb professionals i experts de la comunicació i dels mitjans al País Valencià, interessats especialment en la presència de la llengua en els vells i nous mitjans de comunicació valencians.

1. Text de la conferència inaugural de la «I Jornada sobre l'àmbit comunicatiu en català al País Valencià», organitzada pel Departament de Filologia Catalana i el Departament de Comunicació i Psicologia Social de la Universitat d'Alacant el 29 de gener de 2015.

L'accés i progressió del català en l'ecosistema valencià de comunicació ha estat també, de fa anys, una de les meves preocupacions com a ciutadà de l'espai del català i com a investigador acadèmic.

1. Un espai de comunicació del català fracturat i desarticulat

Em permetran que recordi breument una recerca que vaig promoure fa 25 anys des de la Universitat Autònoma de Barcelona. Em proposava de conèixer amb dades objectives i d'avaluar a partir de l'opinió d'experts locals qualificats les perspectives de construcció i consolidació d'un espai d'intercomunicació en català als diferents països de la llengua. Intervingueren en el procés de discussió equips de Catalunya, del País Valencià, de les Balears, de la Catalunya Nord i també dos representants d'Andorra, un de la Franja de Ponent i un de l'Alguer.

Lequip del País Valencià va ser integrat per aquests membres: Manuel Alcaraz, Enrique Cerdán Tato (tots dos d'Alacant i relacionats amb aquesta Universitat), Eliseu Climent, Joan Francesc Mira, Vicent Pitarch, Miquel Àngel Villena i Rafael Xambó, coordinats pels periodistes Salvador Enguix i Nel·lo Pellicer. Un resum d'aquell treball interterritorial fou publicat per la Generalitat de Catalunya amb el títol de *Construir l'espai català de comunicació* (1991).

Les reflexions dels membres de l'equip valencià són encara d'un interès evident. Permettin-me de citar algunes intervencions textuais.

Manuel Alcaraz:

La creació d'una agència pública de notícies en l'àmbit dels Països Catalans, la regulació sobre televisions locals, l'exigència, almenys a les comarques valenciano-parlants de programació en català, la intervenció pública en l'afavoriment de creació de mitjans en català, açò és una demanda antiga. El compliment absolut de la Llei de Creació de RTVV, que és una bona llei, però el que passa és que no està complint les polítiques de coordinació, d'intercanvi o coproducció entre Televisió Valenciana i TV3.

Joan Francesc Mira:

A les instàncies polítiques, les demandes que s'haurien de fer són, bàsicament, que se prengueren *en serio* l'existència real del País Valencià i que li donaren un sentit, no únicament testimonial, com és l'existència del Canal 9 de ràdio.

Vicent Pitarch:

Per a què es pugua establir un àmbit públic i social de comunicació ha d'haver-hi un vehicle, ha d'haver-hi això que hom diu un llenguatge estàndard [...]. Un mateix registre que vehicle aquella comunicació dins de tot el marc nacional.

Enrique Cerdán Tato:

Catalunya, València i la resta de territoris de parla catalana deuen redefinir les seues unions culturals, no polítiques, que seran de segon ordre. En un primer pas hem d'entendre que culturalment sí que existeixen uns Països Catalans, de llengua i cultura comunes.

(Parèntesi: deixin-me fer aquí un recordatori especial per a la persona, trajectòria i exemplaritat, d'Enrique, sovint nomenat *el Tato*, que moria als 83 anys a finals del 2013. Escriptor, periodista (fou un dels fundadors de la Unió de Periodistes Valencians), cronista d'Alacant (fins a la pujada del PP a l'alcaldia), fou també professor honorari d'aquesta Universitat. Arrelat sentimentalment a Alacant, Enrique viatjà físicament i en esperit per bona part del món: po-

dria ser el prototip de l'intel·lectual i activista que fa de la seva vida un viatge continu d'anada i tornada dels món local al món global. Tanco parèntesi.)

Òbviament, el debat i les propostes d'aquell grup foren molt més àmplies i riques. Però, només amb aquestes quatre citacions, ja ens podem adonar de quins eren llavors els grans temes suscitats des de València. En destaco aquests quatre:

- refer les «unions culturals» (Cerdán Tato) entre Catalunya, València i la resta de territoris de parla catalana;
- emprendre des del poder polític valencià accions decidides de reconstrucció cultural i lingüística del País Valencià (Mira);
- acordar polítiques de coordinació, d'intercanvi i de coproducció, entre RTVV i TV3 (Alcaraz);
- aconseguir l'articulació i la difusió d'una llengua estàndard per a tot l'espai del català (Pitarch).

Han passat 25 anys des de llavors i durant aquesta generació ha passat molta aigua sota els ponts —com diríem al meu poble— i han aparegut multitud de notícies en portada —com precisarien els col·legues periodistes. Han canviat moltes coses, i el mapa dels vuitanta que cartografiava el desplegament dels poders autonòmics del País Valencià, de Catalunya o de les Balears, dins l'Estat espanyol, és ja obsolet.

Situats en la cruïlla del 2014-2015, hi ha sobretot dues realitats noves que obliguen o obligaran a canviar substancialment les perspectives i expectatives de futur.

Una és d'ordre polític: em refereixo en primer lloc al *procés català*, és a dir, el procés vers l'autodeterminació del Principat de Catalunya i la possible independència com a nou estat d'Europa; i també a les pròximes eleccions locals i autonòmiques del 24-M que poden canviar substancialment el mapa polític intern del País Valencià, de les Balears i de l'Aragó.

L'altra és d'ordre tecnològic i cultural: l'adveniment i expansió de l'era digital i global en xarxa. A la segona m'hi referiré més endavant.

Mirem una mica enrere. Què s'ha fet fins avui des dels governs autonòmics per enfortir els vincles i relacions culturals i lingüístiques —les «unions culturals» de què parlava Enrique Cerdán— entre els territoris històrics del català? La resposta no pot ser més negativa. En els millors moments, les relacions han estat de cortesia i de col·laboració esporàdica i circumstancial. En els pitjors, com durant els governs del PP a València i a Palma, han estat de declarada bel·ligerància. No cal que m'hi estengui.

Amb això, no voldria menystenir, sinó tot el contrari, les bones relacions que sempre han existit entre organitzacions i entitats civils per fer possibles accions conjuntes a favor de la llengua i la cultura comunes. En l'àmbit universitari, l'Institut Joan Lluís Vives, agrupant totes les universitats de l'àmbit lingüístic, marca el camí de la col·laboració; en l'àmbit cívic, també ho ha fet la Federació Lull, que agrupa les tres associacions Acció Cultural del PV, Òmnium Cultural de Catalunya i l'Obra Cultural Balear de les Illes, i en l'àmbit escolar, Escola Valenciana, el *moviment verd* a les Balears i Som Escola a Catalunya s'han donat suport mutu.

No entraré a valorar el que demanava Mira, és a dir, que el País Valencià fos «pres en serio» per les autoritats i per qui ostenta el poder. Aquest any polític pot ser especialment important per replantejar què vol ser el País Valencià, no sols pel que fa a les noves majories polítiques, sinó també amb relació al seu espai cultural i amb relació a l'Estat espanyol i a Europa.

Els altres dos aspectes que he recollit dels treballs del grup valencià de reflexió sobre l'espai català de comunicació plantegen dues qüestions centrals en el desplegament d'un possible espai del català en els mitjans de comunicació, que en part abordaré a continuació.

Ara bé, no els sembla senzillament grotesc parlar ara i aquí del que Manuel Alcaraz, i tants altres, propugnàvem llavors, sobre la necessitat d'una estreta coordinació i col·laboració entre la RTVV i la CCMA? Llavors semblava lògic i necessari, perquè es tractava de les dues corporacions públiques de comunicació més importants que mai havíem tingut en la nostra història cultural i comunicativa.

Podria dir, amb un cert grau de cinisme —si no fos que fereix l'ànim només de dir-ho— que des de Catalunya i des de la CCMA vam perdre l'interlocutor. El possible interlocutor de la CCMA va desaparèixer del mapa a finals de 2013! Tot el que va quedar fou... una pantalla fosa en negre!

Crec, i ho he escrit, que el tancament de la RTVV, malgrat les deficiències i contradiccions de les opcions imposades pel govern del PP, denunciades en primer lloc per molts sectors valencians, ha estat una de les agressions contemporànies més greus contra la llengua i la cultura de l'espai del català. M'agradaria afegir que la persecució de la recepció de TV3 al País Valencià seria l'altra agressió en importància històrica.

Per això em sembla evident que una de les primeres prioritats de reconstrucció de la identitat i dignitat del País Valencià passa per la recuperació d'uns mitjans de comunicació audiovisual públics i en valencià. És la via impulsada per les universitats valencianes en constituir l'abril de 2014 una comissió per avaluar l'impacte de la desaparició de l'ens públic sobre el sistema educatiu, universitari o no. És la via sobretot de la ILP endegada amb aquesta finalitat, avalada per 90.000 signatures i presa en consideració a les Corts Valencianes el desembre passat. Un paràgraf del text de la ILP expressa amb claredat la situació actual:

Paradoxalment, mentre en els últims anys s'han multiplicat les iniciatives comunicatives en castellà, les emissions en valencià s'han reduït o fins i tot, com és el cas de les de RTVV, que durant més de vint anys ha estat el mitjà públic de ràdio i televisió autonòmica, han desaparegut. D'una altra part, els mecanismes de reciprocitat d'emissions autonòmiques previstos legalment entre diferents territoris amb llengua compartida no han donat una solució satisfactòria i la previsió de convenis de col·laboració entre les comunitats autònomes s'ha mostrat absolutament ineficaç per a garantir l'intercanvi de programes al si de la comunitat lingüística.

Em sembla indiscutible que avui, com fa 25 anys, una cosa continua sent clara: que sense un servei públic potent de l'audiovisual en cada regió del català, la batalla per una certa normalització de la llengua i la cultura està perduda. I encara una altra: que sense el poder sobre l'audiovisual —és a dir, sense una àmplia capacitat de producció, difusió i traducció dels gèneres de l'audiovisual—, la batalla també està perduda.

En resum, d'aquesta primera part de les meves consideracions, en destacaria tres conclusions.

Primera. Tenim un mapa de la comunicació de l'espai del català fracturat, desarticulat i desequilibrat. La fractura de les relacions institucionals en matèria de comunicació i cultura entre Catalunya i el País Valencià és una de les herències més preocupants de l'etapa autonòmica.

Segona. La salut del català en els grans mitjans tradicionals —premsa diària, ràdio i televisió— és molt precària si tenim en compte el conjunt del mapa: mentre a Catalunya el català ha aconseguit de ser, si no hegemònic, almenys competitiu en ràdio i premsa diària d'informació general, no és així ni al País Valencià ni a les Balears. I la televisió «normalitzada» continua sent, amb una sola excepció, la televisió en espanyol. L'excepció és TV3 i els canals de la CCMA, però només per a Catalunya. La gran paradoxa és que avui, a 40 anys de la transició, allò que uneix a la gran majoria dels catalanoparlants de l'Estat espanyol és la... televisió espanyola i en espanyol.

Tercera. Tot i aquesta realitat contradictòria del mapa comunicatiu tradicional del català en el seu conjunt, cal afegir tot seguit una nova perspectiva que trastoca el mapa: és la irrupció d'Internet i de l'era digital, i el seu impacte en les dinàmiques dels usos lingüístics i comunicatius.

2. Un espai sota l'impacte de la revolució digital

És ja un lloc comú dir que assistim a una autèntica revolució cultural provocada per la revolució tecnològica de la nova era digital. La nova *societat-xarxa*, definida així per Manuel Castells fa ja uns vint anys, alimenta l'abisme cultural entre generacions, classes socials i territoris.

L'impacte de la revolució digital en l'àmbit específicament cultural i comunicatiu pot interpretar-se en dos sentits fonamentals:

- en relació amb les condicions de producció, difusió i consum de la cultura com a esfera separada, o
- en relació amb les condicions de preservació i desplegament de la diferència cultural, és a dir, de les cultures o comunitats culturals diferenciades.

Aquí m'interessa explorar òbviament la segona dimensió: com la nova societat digital en xarxa amenaça o reforça la producció de la diferència cultural i la preservació del que Mira ha anomenat *la nació cultural*.

És des d'aquesta segona perspectiva que em proposo de centrar l'atenció sobre dues revolucions específiques: la revolució derivada de l'impacte sobre els mitjans de comunicació i la revolució derivada de l'impacte sobre les llengües.

2.1 L'IMPACTE SOBRE ELS MITJANS DE COMUNICACIÓ I L'ECOSISTEMA COMUNICATIU

Seria il·lús resumir aquí amb quatre mots l'explicació general de l'impacte de l'era digital sobre els diversos àmbits de la comunicació, que considero prou conegut. Em limitaré a posar en relleu algunes de les paradoxes que la transició al «tot digital» planteja.

1. Paradoxa de la desterritorialització. Mentre les TIC fomenten permanentment la deslocalització de serveis i ofertes d'informació i comunicació, els usuaris valoren cada dia més la informació de proximitat, el coneixement de l'entorn viscut, de les tradicions i costums locals, del contacte i acció de grup, etc. El nous mitjans socials en xarxa fomenten la cohesió i la vertebració local gràcies a la facilitat d'interacció comunicativa. Fins i tot els grans conflictes o les grans mobilitzacions de l'agenda mundial basen la seva força en les accions organitzades a escala local.

2. Paradoxa de l'editor. En la fase anterior, la funció de l'editor en la indústria del llibre, en la premsa o en ràdio i televisió, era exercida per un nucli molt reduït de confiança de l'amo o de l'empresa. Els textos, els programes, les opinions, les creacions, tot estava subjecte a la decisió de la corresponent autoritat editorial, que era el *gatekeeper* final abans de la publicació. Ara, sobretot a partir de l'Internet 2.0, cada usuari pot assumir la potestat —i òbviament la responsabilitat— de ser editor dels textos, imatges o creacions que vulgui fer públics a través de les xarxes. Des del punt de vista específic del periodisme, això no treu que davant la multiplicació d'editors, és a dir, de *gatekeepers*, la clau continuï estant en la credibilitat de la font. En tot cas, la xarxa ha democratitzat el poder d'edició i de publicació: qualsevol institució i qualsevol internauta poden tenir el seu espai d'edició i publicar-hi el que vulguin (portals web, blogs, xarxes socials...). Així, des de l'esfera privada dels particulars s'expandeix l'esfera pública *ad infinitum*.

3. Paradoxa de l'espectador. És cert que no hi ha teatre sense espectadors. Com no hi ha cinema, no hi ha televisió, sense espectadors. Com ha examinat Jacques Rancière per a l'espectador del teatre, les fórmules antagòniques per situar l'estatut de l'espectador es redueixen a dues: la distància crítica defensada per Bertold Brecht o, al contrari, la plena implicació sospinguda per Antonin Artaud. Però una i altra parteixen d'una dissociació: la de passiu/actiu, la de mirar/actuar. La qüestió que planteja Rancière és molt pertinent: no és —diu— el fet de mirar allò que fa passius els espectadors, sinó l'estructura de la dominació. Mirar no és una activitat passiva... però és cert que els mitjans massius requereixen la separació entre escriptor/lector, entre actor/espectador, entre locutor/oient. La fórmula dels *mass media* se sustenta en estructures discursives de dominació. Per contra, la comunicació-xarxa proporciona el lloc i l'estructura on l'espectador es transforma en el seu contrari, en actor; on el receptor passa a ser emissor, etc.

2.2 L'IMPACTE SOBRE LES LLENGÜES I L'ECOSISTEMA LINGÜÍSTIC

La irrupció d'Internet i de l'era digital ha fet humà el mite de Babel. L'ha convertit en la condició humana de viure i conviure. Des dels noranta, el mite habita entre nosaltres i transporta, com al film *Alien*, la llavor de les contradiccions del nou món global.

El nucli dur del mite és la llengua i les llengües. I la torre que s'alça desafiant el cel és Internet.

La xarxa representa un nou i grandios desafiament a totes les llengües i cultures del món. Cada comunitat de llengua i cultura es veu obligada a fer el salt al ciberespai i a prendre posicions en el nou mapa de la colonització digital.

Les llengües, però, continuen sent aquest «bé hipercol·lectiu» de què parlava el sociòleg neerlandès de les llengües Abram de Swaan. Afirmava aquest sociòleg: com més parlants té una llengua, més valor representa per a cada un dels parlants. El model «gravitacional» de les llengües proposat per De Swaan (*Words of the World*) contempla quatre nivells de gravitació segons el valor social que la llengua té per als seus parlants: així, identifica llengües «hipercentrals» (l'anglès), «supercentrals» (dotze, inclòs l'anglès, el francès i l'espanyol), llengües «centrals» (un centenar) i llengües «perifèriques» (el 98% de la resta de llengües).

Pregunta obligada: la llengua de Ramon Llull, d'Àusias March, de Jacint Verdaguer o de Pompeu Fabra, és a dir, la llengua de la «catalanofonia» (Pradilla) que parla o entén un conjunt de 10 milions d'europaus, està destinada a la dissolució «perifèrica» com a llengua de cultura i de comunicació?

El repte per al català és evident. Internet representa un greu perill per a les llengües i cultures minoritàries o minoritzades: la competència i la concentració de recursos en les llengües «supercentrals» anirà a més.

Però Internet també representa una nova oportunitat de salvar els mots i les identitats menors. De fet, la comunitat catalana ha aconseguit fites ja molt significatives en els quinze anys en què s'ha anat constituint la «comunitat catalana d'Internet». Faré menció més endavant d'algunes d'aquestes fites, però avanço ja la singularitat més important aconseguida: el reconeixement mundial del domini *.cat*, que entenc d'alguna manera com la victòria de Joan Fuster en l'era d'Internet.

En efecte, el domini *.cat* fa realitat al ciberespai la idea seminal de Joan Fuster d'una unitat en la diversitat, expressada amb la denominació de Països Catalans. Perquè *.cat* és un domini estrictament cultural i de llengua, no pas d'estat.

Ara bé, serà suficient? Podem pensar un futur per al català exclusivament sustentat pels «voluntaris de la llengua»?

No. Com sabem prou bé, una llengua i una cultura sense estat propi no té veu ni nom en els fóruns de l'alta representació. En els processos de la globalització cultural, afavorits precisament per la xarxa i les noves plataformes multinacionals, els estats no desapareixen. Els estats es transformen per esdevenir interlocutors interessats i eficients en el nou mapa de les negociacions i transaccions de la globalització.

Com passa en l'economia, també en el camp lingüístic i cultural, els estats actuen com a «prínceps», és a dir, com a valedors principals davant tercers de la comunitat de llengua i cultura que tenen com a pròpia. Quin estat fa de «príncep» de la llengua i cultura catalanes? Andorra?

No solament no tenim un estat disposat a ser el defensor i l'interlocutor de la llengua i la identitat cultural de l'espai del català en el món. Ben al contrari: tenim uns estats veïns bel·ligerants contra la vertebració de la nació cultural catalana en el seu territori històric. Especialment, l'Estat espanyol. Ara bé, fins on podrà el «nostre» Estat intervenir per impedir la normalització de la llengua i la cultura al ciberespai?

És indiscutible que el ciberespai ens ofereix una nova oportunitat històrica de desbordar i contrarestar les constriccions i les mesures lingüicides dels estats. Moltes iniciatives demostren les potencialitats d'aquest nou entorn digital en xarxa: des de TV3 a la carta o Catalunya Ràdio, amb connexió arreu del món, fins a Viquipèdia, amb uns 450.000 articles; des de les experiències dels diaris digitals pioners, com *Vilaweb* o *Nació Digital*, fins a les versions actuals de diaris de pagament o noves experiències com *La Veu del País Valencià*; des de la rica i variada «catòsfera» de blogs de tot ordre fins a la disponibilitat de versions operatives en català de les xarxes mundials com Facebook o Twitter.

3. Quin model d'espai de comunicació per al català en l'era digital?

El títol suggerit per a aquesta conferència reclama pensar l'espai comunicatiu en català «del món local al món global». Local i global són avui escenaris mútuament contaminats... no sols en el camp econòmic o cultural o polític. També en les experiències de la intimitat, de l'amor, de la sexualitat o de les creences religioses o del compromís ètic. La nostra personalitat i els nostres comportaments vénen conformats tant per les experiències més pròximes —la família, el grup d'amics, l'escola, la parella, el barri— com per les més distants en l'espai i en el temps.

En relació amb aquesta dialèctica, sovint conflictiva, entre local i global a la qual tant les comunicacions com les llengües i cultures estan sotmeses, m'agradaria argumentar tres reflexions.

3.1 PRIMERA: INTERNET NO TÉ FRONTERES, PERÒ N'ALÇA DE NOVES

És un tòpic i una virtut: Internet no té fronteres. O, millor dit, elimina les fronteres administratives i polítiques convencionals.

Però Internet n'ergeix de noves. Per exemple, els codis d'accés o les tarifes d'accés a determinats continguts. Per exemple, l'ús d'unes determinades llengües en les ofertes de continguts o serveis.

Tinc la impressió que les llengües es van convertint en les fronteres més altes i determinants per al lliure accés a la xarxa. En realitat, en l'aparent xivarri general de la xarxa, algunes llengües i algunes cultures imposen els seus territoris i les seves fronteres en forma de dominis

i camps de força. Però, igualment és cert que les comunitats culturals amb certa capacitat de mobilització i d'iniciativa poden colonitzar un espai propi al ciberespai. Les fronteres a Internet són encara mòbils i les zones per colonitzar no tenen límits precisos.

3.2 SEGONA: EL TERRITORI ENCARA DISCRIMINA

Des del punt de vista tecnològic, la distinció determinant en el camp dels mitjans de comunicació de massa és el caràcter *analògic o digital* dels continguts textuais (escrits, orals, audiovisuals, hipertextuals), emesos i difosos, que els situa o no en l'univers del ciberespai.

Ara bé, des del punt de vista de les polítiques de comunicació i llengua, el tret discriminador i habilitant és encara el *territori* en la mesura que la sobirania sobre determinades àrees competencials, com les identitàries, correspon als estats.

I el sistema tradicional de mitjans, sotmès a les concessions de l'espectre radioelèctric o bé a les polítiques de foment, continua àmpliament subsidiari de la regulació dels mercats.

Per exemple, les decisions i polítiques preses per cada corporació de les tres comunitats autònomes —CCMA a Catalunya, RTVV al País Valencià i IB3 a les Illes— han determinat l'evolució de l'ecosistema de l'audiovisual en cada territori i el grau d'incidència del sector públic en la recuperació —o no— de la llengua i la cultura catalanes en l'espai públic.

3.3 I TERCERA: EN EL NOU ESPAI DIGITAL DE COMUNICACIÓ, EL CATALÀ NECESSITA ASSEGURAR UN MODEL D'ÈXIT EN TOTS ELS ÀMBITS

La llengua catalana ha d'assegurar en el nou entorn digital un model de comunicació d'èxit en cada un dels quatre àmbits d'acció i d'interacció principals, que són:

- Àmbit local: àmbit d'acció i d'interacció definit pels itineraris de vida i de relació física, amb nuclis bàsics de convivència com la família, l'escola, l'espai, l'esport, la festa o les eleccions municipals. És l'àmbit de la proximitat.
- Àmbit regional/nacional: àmbit definit pel principi de comunitat nacional, amb vincles de lleialtat normalment suportats per una llengua i una cultura pròpies i diferenciades. És l'àmbit de la *nació cultural*.
- Àmbit supraestatal: àmbit del reconeixement del dret a la diferència, on la protecció de l'estat situa la llengua en igualtat de drets i deures en el concert de les llengües, cultures i instruments mediàtics sancionats a escala europea o mundial. És l'àmbit definit per l'estat protector de la diferència cultural.
- Àmbit relacional (*wiki*): àmbit específic de les relacions lliures en xarxa, on els usos de la llengua depenen de la lleialtat lingüística dels usuaris (individus, col·lectius o entitats) i de l'eficàcia de la llengua com a eina de comunicació en cada context.

Si continuem amb l'exemple del model de llengua que cal usar en cada àmbit, veurem que cada nivell permet un plantejament específic, que fa conciliables la variació i la unitat de la llengua. Mentre una ràdio local, per exemple, ha d'incorporar el llenguatge oral, la fonètica i les expressions col·loquials del poble o ciutat on s'adreça, un informatiu d'una TV nacional ha de procurar d'acostar-se al «grau zero» de l'estàndard general a fi que sigui comprensible per a la gran majoria de la població i també a escala internacional per a qualsevol membre de la «diàspora catalana». En canvi, en l'àmbit relacional, sobretot en els *social media* o xarxes socials, els usos de la llengua poden ser molt més permissius, col·loquials o informals.

La gran producció durant aquests anys de «llibres d'estil» de mitjans —jo n'he catalogat una vintena— parla molt a favor del grau de maduració de lingüistes, periodistes i professionals

de la doble exigència en la consideració de la llengua com a principal instrument de creació i de comunicació. Em refereixo a la doble exigència de respecte a la norma i d'adaptació a les necessitats de variació segons els propòsits i els contextos de la comunicació.

4. Conclusió i coda final

La qüestió final que no m'estaré de plantejar queda formulada així: «procés» o «processos» de normalització del català als mitjans?

Com hem vist, no podem deixar de pensar i de parlar de «processos» de normalització, en plural, perquè en realitat es tracta de processos molt diversos, sovint contradictoris, almenys pel que fa a la progressió de la llengua en els mitjans. I tant des d'un punt de vista territorial (a cada un dels territoris), com sectorial (a cada un dels sectors mediàtics), com funcional (per a cada funció o servei).

I, tanmateix, l'ús del singular —és a dir, «el procés» de normalització— és no sols pertinent, sinó obligat almenys per dues raons: perquè la major part del territori forma part de l'Estat espanyol i està sotmès a un mateix estatus de la llengua, i també perquè tots —tots els territoris i tots els ciutadans— ens trobem immersos en la xarxa del «tot digital».

M'agradaria acabar proposant *cinc línies estratègiques* per avançar del món local al món global... i poder tornar «a casa» amb la confiança de tenir consolidat el barri del català en la ciutat digital.

1. Defensar la pròpia frontera al ciberespai, és a dir, defensar la llengua catalana com a identificador del «veïnatge del català» en la Babel digital global. I defensar-la vol dir aplicar-hi recursos polítics, econòmics, culturals i cívics. L'actual identificador que permet el *.cat* és ja l'embrió d'aquesta línia general d'acció i mobilització al ciberespai.

2. Promoure totes les vies i modalitats d'accés i d'intercanvi dels mitjans i serveis de comunicació i cultura entre tots els territoris històrics de l'espai del català, i molt especialment en ràdio i televisió.

3. Potenciar l'accés de la societat civil organitzada de l'espai del català a l'exercici efectiu del nou poder de publicació i de comunicació que permet l'entorn 2.0. La lleialtat lingüística i el savi ús de les noves potencialitats de les eines i xarxes digitals han d'assegurar en el futur la màxima normalització social.

4. Disposar de potents nuclis mediàtics, públics i privats, que assegurin la producció i circulació de continguts en català —textuals, audiovisuals, multimèdia, interactius—, capaços de competir en la cadena de valor amb els d'altres llengües i cultures a les diverses plataformes digitals.

5. Disposar almenys d'un estat que permeti al català de ser reconegut com a llengua de comunicació i cultura amb les mateixes prerrogatives que les altres llengües oficials d'Europa. I d'un estat que garanteixi la protecció i promoció d'un espai català de comunicació i cultura, unitari i divers, capaç de fer-se respectar entre els espais de llengua i cultura que volen tenir veu i imatge pròpies en el món del segle XXI.